

EMELIA FRENMARK MERIT WAGER

Se människorna

*– ett försök att göra debatten om svensk
flyktingpolitik mindre anonym*

Se människorna

*– ett försök att göra debatten om svensk
flyktingpolitik mindre anonym*

EMELIA FRENMARK

MERIT WAGER

FÖRORD

Ibland räcker fakta och rationella argument inte till för att förändra samhället. Denna skrift är ett försök att påverka debatten om den svenska flyktingpolitiken genom att vädja till läsarens empati, inlevelseförmåga och fantasi.

Bakom varje siffra i statistiken finns en människa som vill vara allt annat än just flykting. Denna skrift innehåller de sanna historierna om ett antal av dessa människor som kommit till Sverige som flyktingar. Vissa är rena solskenshistorier, andra är ofattbart sorgliga. Gemensamt för alla är att om bara den politiska viljan finns, kan samtliga historier ges ett anständigt slut.

Människoödena berättas av Emelia Frennmark, som arbetar ideellt i Asylgruppen med att hjälpa flyktingar i Sverige. Hon har kommit att lära känna ett hundratal av de människor som tillsammans utgör det anonyma kollektiv som flyktingpolitiken kretsar kring.

Merit Wager är egen företagare, frilansskribent och agerar juridiskt ombud åt människor som av olika anledningar inte kan föra sin egen talan. Hennes bidrag till denna skrift är en fiktiv historia om vad som skulle kunna hända om människor tvingades fly från Sverige. Merit avslutar sin historia med en retorisk fråga: Har vi städat på vår egen bakgård? De historier som Emelia Frennmark berättat är tyvärr svar nog på denna fråga.

ANDREAS BERGH

redaktör för Bertil Ohlin Institutets skriftserie

INTRODUKTION TILL DEL ETT

I flera år har jag arbetat med asylsökande. En del har jag bara haft en kortare kontakt med, men många har kommit att bli mina vänner. Dessutom har jag lärt känna många som har kommit hit för att söka skydd utanför arbetet med asylsökande.

Jag får höra många levnadsöden och jag förundras ofta över vad dessa människor har varit med om och klarat av att gå igenom. Många har dramatiska öden bakom sig och alla har framförallt sina egna personliga historier att berätta.

Jag vill här porträttera några olika personer som har det gemensamt att de har en flyktningbakgrund. Deras personliga berättelser är helt olika historier, men alla har det gemensamt att de har gått igenom det extrema som det innebär att fly från sitt hemland. De som kallas flyktingar kunde ha varit du eller jag, men de har varit med om något utöver det vanliga. Samtliga av de som presenteras är människor som jag känner väl. Deras namn har fingerats av uppenbara skäl.

EMELIA FRENMARK

»Läkare får inte lämna Irak« – historien om Hassan

Hassan är läkarbarn från Irak och har två bröder. Han växte upp på samma gata som flera andra släktingar: Hans moster och hans kusiner hade mycket kontakt och åt ofta kvällsmat ihop. Hans familjebakgrund är trygg och stabil. Hassan har bott i Storbritannien tillsammans med sina föräldrar när de arbetade där som läkare. Tillsammans med sina två bröder gick han i vanlig engelsk skola vilket har satt hörbara spår i hans engelska och även i hans brittiska brytning på svenska.

När Hassan avslutat sin läkarutbildning började han först arbeta på ett stort sjukhus i Iraks huvudstad Bagdad. Även de bästa sjukhusen i Bagdad är illa utrustade; på grund av embargo är tillgången på läkemedel väldigt dålig. Genom att låtsas vara affärsman – läkare får inte lämna Irak – lyckades Hassan ta sig till Jordaniens huvudstad Amman där han började arbeta på ett modernt sjukhus. I Amman var situationen bättre än i Bagdad, och Hassan trivdes bra. Han delade lägenhet med några vänner och bodde ändå inte så långt hemifrån.

* * *

Hassan och jag har många gånger pratat om hur Saddam Husseins diktatur kan bestå, år efter år. På alla nivåer i samhället finns smått otroliga system för att regimen ska upprätthålla makten över folket. Inte ens barnen i Irak vågar prata om eller ens tänka på allt. Föräldrarna lägger band på sig hemma för att inte säga saker som barnen av misstag sprider vidare. I skolan är det vissa som gynnas: De som är med i Baath-partiet och som stödjer Saddam Husseins regim får mängder av fördelar. På så sätt lockas människor att stödja regimen.

Lika vanligt är emellertid att människor skräms till lojalitet. Hassan berättar att den som tackar nej till att bli regeringsspion blir regeringens fiende och riskerar att dödas för att man inte vill samarbeta. Hassan menar dessutom att folk är för fattiga för att orka arbeta med samhällsfrågor.

Hassan blir ofta nedstämd och deprimerad när vi pratar om detta. Hur ska alla problem i hans land lösas? Det är svårt att se någon bättre framtid.

* * *

Trots att livet i Irak är svårt vill de flesta inte flytta därifrån. Hassan hade det ändå relativt bra. Hans föräldrar och bröder hade det ganska gott ställt och han hade gott om släktingar och vänner i staden. Han hade ett bra jobb, och hans plan var inte alls att lämna landet för gott. **Men när Hassan en dag vägrade ställa en felaktig diagnos på en avlidna kvinna med nära anknytning till regimen, fick han problem med regimen. Både Hassan och hans familj utsattes för hot.**

För Hassan är det väldigt svårt att prata om detta, och han berättar bara i vaga ordalag om situationen. Hoten gjorde det omöjligt för Hassan att stanna kvar, och han tvingades fly för sitt liv.

Chansen att få ett visum på någon av de olika europeiska ambassaderna är minimal. Det är dessutom svårt att söka visum när man har problem i landet som man måste fly från. Utan pass är det svårt att söka och svaret kan dröja lång tid. Men framförallt ges nästan inga visum till människor som kommer från länder från vilka det kommer många flyktingar. Det enda sättet att fly till Europa är därför den illegala vägen.

Hassan talar ogärna om »smugglingen« till Europa. Det är förnedrande att behöva betala och använda sig av professionella smugglare för att kunna söka asyl i ett europeiskt land. Hassan hittade till slut några män som tog 9 000 us\$ för att ta honom till Europa. Det finns billigare alternativ, men Hassan tillhör de lyckligt lottade – relativt sett: Genom sin familj lyckades han betala det höga priset för en biljett till Europa.

Hassan ville egentligen komma till England, men smugglaren gav honom inget val annat än Sverige. Rädslan för att de bara skulle ta pengarna och inte lyckas hjälpa honom var enorm. Men med hjälp av ett falskt pass med visum kunde han flyga till Stockholm Arlanda där han genast sökte asyl. Resan till Sverige var avklarad, men framtiden i det nya landet högst oviss.

Hassan hamnade i Malmö. Där har han en moster och några kusiner. Asylprocessen startade, studier i svenska likaså. Hassan hade åter tur: Han har lätt för att lära och klarade sig bra på Studieförfrämjandets svenskkurser. Han fick också ett positivt besked från Utlänningsnämnden ganska fort.

Hassan är inte så förtjust i att berätta om sig själv och sin flyktinghistoria. Han är trött på att betraktas som flykting, invandrare, arab, muslim eller vad det nu kan vara. Men när samtalet väl kommit igång blir han mer villig. När vi träffas är han fullt sysselsatt med att packa. Han ska flytta från Malmö om en vecka, till en liten ort i Mellansverige där han har fått ett erbjudande om AT-tjänstgöring.

Han är både förväntansfull inför jobbet som verkar väldigt bra och lite undrande över hur livet ska te sig på den nya orten. Han ska flytta till ett mycket mindre samhälle än han någonsin har bott i. För någon som bott största delen av sitt liv i Iraks huvudstad Bagdad är det en stor förändring att bosätta sig på en liten ort i det svenska inlandet.

Hassan hoppas kunna specialisera sig i kirurgi, och för det mesta kan han känna sig väl till mods med sitt liv. Men han bär på en tung sorg och ett slags ilska mot de omständigheter som gjorde att han tvingades fly från Irak. Han känner också ilska över att Irak numera är så fattigt och befolkningen så utarmad. När Hassan tänker på familjen är det med en väldig sorg, eftersom det är så svårt att träffas.

De pratas ofta vid på telefon och han hoppas att de ska kunna träffas i något grannland till Irak under sommaren nästa år. Men problemen finns kvar: Eftersom Hassans båda föräldrar är läkare får de inte lämna landet – om det inte är någon speciell konferens som är motiverad att resa till.

Från Kongo till Göteborg som kvotflykting – Jean-Pierre och hans familj

Jean-Pierre är 28 år. Han har nu bott i Sverige tillsammans med sin fru Marie, och deras två små barn i nästan exakt två och ett halvt år. I likhet med Hassan är Jean-Pierre inte så intresserad av att berätta om sina »flyktingerfarenheter« i en skrift som denna. Däremot berättar han gärna om sitt hemland Kongo och om andra samhällsfrågor. Jag träffade Jean-Pierre första gången på ett Amnestyseminarium som anordnades på Engelbrektsgatan i Göteborg. Vi började prata och jag förvånades över att vi hade så många gemensamma intressen. Han liksom jag hade under många år arbetat med mänskliga rättigheter. Skillnaden låg i att jag hade arbetat med kränkningar som skedde i ett annat land, någon annanstans. Jean-Pierre däremot hade jobbat mycket konkret med händelser i hans hemtrakt. I hans vuxna liv har han varit djupt engagerad i samhällsfrågor i sitt hemland och det fortsätter han med – på flera hundra mils avstånd.

* * *

Jean-Pierre var ledare för en lokal organisation som arbetar för mänskliga rättigheter i den provins i Kongo som gränsar till Rwanda. Det är ett område drabbat av många konflikter och stridigheter. Efter upprepade dödshot tvingades Jean-Pierre fly med sin fru och deras lilla barn. De hamnade i Kenya där de levde som flyktingar ett tag. De fick hjälp i Kenya och kom i kontakt med en svensk biståndsarbetare som hjälpte dem att få komma till Sverige.

Familjen fick genom FN:s hjälp komma till Sverige som så kallade kvotflyktingar. Det innebär att när de kom till Sverige hade de redan permanent uppehållstillstånd och istället för att tillbringa lång tid i oro och väntan kunde de genast installera sig i sitt nya hemland. De hamnade i Västsverige där de snabbt kom in i vardagslivet med svenskstudier och dagisplats för barnen. Jean-Pierre har mest gott att säga om Sverige. Han

och hans familj har blivit väl behandlade av svenska myndigheter från början. De har sluppit gå igenom en lång och ofta nedbrytande asylprocess.

* * *

Efter två och ett halvt år i Sverige pratar hela familjen bra svenska. Särskilt bra talar Marie som inte har samma flytande engelska att kommunicera på som Jean-Pierre har. Den bristen har gjort att hon har lärt sig svenska bättre än maken. Kanske är det också jobbet i hemtjänsten som har gjort att hon nu talar flytande. Hon trivs bra i Sverige även om hon längtar väldigt mycket hem till resten av familjen. Genom arbete och nya kontakter har hon kommit bra in i sitt nya liv.

Jean-Pierre hade en magisterexamen i ekonomi från hemlandet. Han har fått tillgodoräkna sig en hel del av sina tidigare studier genom högskoleverkets bedömning. Den här terminen har han fortsatt med studier på universitetet och hans mål är att komma in på forskarutbildningen för att forska om den fortsatta utvecklingen i Kongo och regionen runt omkring. Jean-Pierre har en stark framtidstro och han ser att han har stora möjligheter att tillgodogöra sig universitetsutbildningen i Sverige. Jean-Pierre fortsätter också sitt arbete med mänskliga rättigheter i Kongo, fast från Sverige. Marie däremot vill utbilda sig till förskolelärare och hoppas att få jobba med barn i framtiden. Hela familjen är glad över de stora möjligheter som finns med utbildning. Ändå hoppas de en dag att kunna komma tillbaka till ett fredligare Kongo.

Att gömma sig i Sverige:

Ali – politisk flykting från Algeriet

Ali är rädd. Rädd för att vistas utomhus, rädd för att bli upptäckt av polisen eller av några han känner. Rädd för att lita på någon som kan avslöja honom. Rädd för att bli skickad tillbaka till sitt hemland som han har fruktansvärda minnen från.

Enligt Genèvekonventionen är en flykting någon som känner »välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning, och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd«. Detta stämmer väl in på Ali, som är ett utmärkt exempel på en politisk flykting.

Migrationsverket och Utlänningsnämnden (UN) tycker emellertid annorlunda. Därför lever Ali nu som gömd flykting i Sverige. Hans advokat som hjälper honom har – utan krav på ersättning – satt ihop en överklagan till FN:s Tortyrkommitté. Om kommittén bedömer att Sverige har brutit mot tortyrkonventionen och att Ali faktiskt riskerar att utsättas för fortsatt tortyr vid ett återsändande, finns det gott hopp om att UN:s beslut ändras. Det har hänt flera gånger tidigare. Sverige är ett av de länder som kritiserats flest gånger av FN:s tortyrkommitté för att ha fattat felaktiga beslut i enskilda fall. Det finns således gott hopp om att FN ska bedöma Alis asylskäl som tillräckliga.

I väntan på svar lever Ali på allmosor från enskilda vänner och bekanta. Hans liv präglas av oro och väntan.

* * *

Ali har arbetat politiskt inom ett oppositionellt politiskt parti. Sådant arbete är mycket svårt. I början av 1990-talet blev han fängslad och torterad. Den grymma behandling han utsattes för i fängelset är inget Ali gärna pratar om. Men han har fått hjälp av Röda Korsets Krigs- och Tor-

tyrcentrum, och han har regelbundna träffar med en psykolog. **Ali har fått intyg på att han har utsatts för tortyr, och Utlänningsnämnden tvivlar inte på att så också är fallet. Men enligt UN är risken för att Ali åter skulle utsättas för förföljelse inte längre tillräckligt stor.**

UN:s bedömning ifrågasätts emellertid av Amnesty International, som menar att det vore mycket riskabelt för Ali om han skulle skickas tillbaka till Algeriet. Förföljelsen av oliktankande i Algeriet pågår alltjämt. Det politiska våldet är stort och det rapporteras varje vecka om försvinnanden från den region som Ali kommer från. Regimen i Algeriet har inte heller ändrats sedan Ali tvingades lämna landet för några år sedan.

Ali har flera goda skäl att frukta fortsatta problem: För någon månad sedan fick Ali brev från sin bror i Algeriet. Brodern berättar att hans son har blivit mördad av säkerhetsstyrkorna. I samband med mordet hade polisen flera frågor om Ali och var han befinner sig. Budskapet från brodern är en tydlig varning: Ali kan inte komma tillbaka till Algeriet.

I Sverige sitter Ali och väntar. Varje dag är han orolig men kan ingenting göra. Hans fru och barn bor kvar i Algeriet och det är med en fruktansvärd sorg som han lever åtskild från dem. Alis bror hälsar att han har ständig kontakt med Alis familj och att Ali inte ska oroas för dem. Ändå är Ali oerhört rädd att något ska hända familjen.

Varje dag lever han i det vakuum som det innebär att leva gömd och vänta på beslut från en myndighet. Ali skriver och försöker att fortsätta att arbeta för att inte helt tappa greppet om verkligheten. Ali är dessutom väldigt insatt i Algerisk politik och följer utvecklingen noga. Det är svårt att se någon framtid för hemlandet så länge diktaturen i Algeriet består.

Några familjer från Kosovo och deras öde

Flyktingar från Kosovo är en grupp som har fått stå ut med väldigt mycket. Under hela 1990-talet har en aggressiv Jugoslavisk stat trakasserat och på olika sätt missgynnat albanerna och alla andra etniska grupper förutom den serbiska. Det kom en hel del flyktingar till Sverige från Kosovo i början 1990-talet. De flesta fick avslag och tvingades återvända. Därefter har Milosevic-regimens förtryck ökat, och i samband med kriget som bröt ut 1998 och Natos bombningar 1999 begicks fruktansvärda kränkningar av främst serbiska styrkor och stora människomassor tvingades fly från sina hem.

En del av dessa evakuerades med hjälp av FN. Vi har alla sett bilder från Kosovo; krigsbilder, bilder av människor på flykt och från flyktingläger. En del av dessa lever nu i Sverige, och många har otroliga historier bakom sig.

* * *

»ATT VÄNTA PÅ POSTEN I FLERA ÅR GÖR EN DUM«

Två systrar berättar om sin långa flyktinghistoria. Det började med att de kom hit i början av 1990-talet och sökte asyl efter mycket trakasserier i Kosovo. Då var de här i två år, men tvingades tillbaka till Kosovo 1993. Den yngsta systemen var då 19 år gammal och berättar om det fruktansvärda som hände när hon ensam blev tillbakaskickad. Hennes mamma och två andra syskon hade fått permanent uppehållstillstånd och är numera svenska medborgare, men två av systrarna skulle skickas tillbaka. De blev hotade och misshandlade av serbisk polis och tvingades att ständigt flytta runt. Den serbiska polisen anklagade dem för att sprida rykten om serber när de sökte asyl i Sverige.

Systrarna kom tillbaka till Sverige 1997. Den äldsta systemen var med i den stora studentdemonstrationen den första oktober 1997. Det var en blodig dag. Polisen var brutal och flera av hennes vänner dödades den

dagen. Hon flydde undan och gömde sig tills hon senare i samma månad kom till Sverige en andra gång. Från 1997 har systrarna varit i asylprocessen, fått avslag och sedan fått tillfälliga uppehållstillstånd. Hela tiden har de väntat på beslut från UN om att få stanna.

Den äldsta systemen bor nu gömd med sin lille son som är lite mer än tre år. Sonen har således bott i Sverige i hela sitt liv. Det skulle vara omöjligt att återvända till Kosovo som ensamstående mor utan annan släkt att ha vid sin sida, säger hon: De ser mig som en hora.

Den andra systemen har ännu inte fått sitt beslut från UN, men ett uppehållstillstånd är inte lika mycket värt längre. De har ändå förlorat så mycket av sin tid som unga. De berättar att de har blivit så deprimerade och »dumma« av att vänta.

Den äldsta systemen, som läste ekonomi i två år på universitetet i Kosovo innan hon tvingades fly, berättar att hon i flera år bara har väntat på posten och att hon numera inte längre kan tänka normalt: Att vänta på posten i flera år gör en dum.

* * *

VÅLDTÅKT – EN DEL AV KRIGSFÖRINGEN

Ett ungt par från Kosovo har berättat om den fruktansvärda sorg som har drabbat dem båda när kvinnan blev våldtagen av serbiska soldater. Kvinnan och mannen kommer från en by i södra Kosovo. Mannen åkte från byn till Sverige med sin familj när han var liten, men paret har haft kontakt under tiden de bott åtskilda från varandra. Under kriget i Kosovo blev kvinnan våldtagen och fräntagen all heder och livskraft. Därefter lyckades hon bli smugglad till Sverige till den unge man som hon skulle gifta sig med. Hon kom hit hösten 2000 och de gifte sig genast.

Trots äktenskapet fick kvinnan avslag på sin asylansökan. Hennes make har permanent uppehållstillstånd och hon borde ha rätt att stanna. Myndigheterna vill dock att hon ska återvända till Kosovo och söka därifrån på en svensk ambassad, men en sådan resa är omöjlig för henne att genomföra. Nu lever hon fortfarande tillsammans med sin man i Sverige

i väntan på nytt beslut med anledning av en ny ansökan till Utlänningsnämnden.

En annan familj har berättat om hur en annan ung kvinna blivit våldtagen av serbisk militär. Det skedde i hennes hemstad, och det är hennes svärmor som förmår berätta om det fruktansvärda som hände henne. Hon hade ännu inte gift sig och var väldigt ung. Våldtäkten skedde tillsammans med många andra flickor från staden.

Övergreppet förföljer henne fortfarande. En våldtäkt skapar stor skam och hon vågade inte berätta vad som hade hänt för någon utanför familjen. Därför fick myndigheterna i Sverige fick inte veta vad som hade hänt.

Krigsupplevelserna och våldtäkten har splittrat hela familjen. Hennes blivande man har anklagat henne för att vara otrogen. Mannens mamma berättar med många tårar att sonen slår sin unga fru för att hon blev tagen av en annan man innan han själv fick ta hennes oskuld. Mannen har också mått mycket dåligt psykiskt och han har under flera månader varit inlagd på psykiatrisk klinik.

Hela familjen är sönderslagen av de hemska upplevelser som de har bakom sig. När de sedan fick avslag från Utlänningsnämnden valde de att gömma sig undan verkställande. De levde under svåra förhållanden i en liten lägenhet under tre månader, därefter fick de permanent uppehållstillstånd på humanitära skäl.

Nu lever familjen i en mindre ort i Sverige och de har bättre möjligheter att bygga upp ett liv här än de någonsin skulle ha haft i hemlandet. Deras hemstad i Kosovo är sönderbombad och arbetslösheten är extremt hög. De är glada över att de har hus och försörjningsmöjligheter här i Sverige. Nu återstår bara det stora arbetet att bygga upp en ny tilltro till livet och till sig själva.

KOSOVOALBANER – EN UTSATT GRUPP

En kvinnlig kurskamrat från Kosovo har berättat att hon tydligt minns när dåvarande invandrarminister Birgit Friggebo uttalade sig om Koso-

voalbanernas brottsbenägenhet. Hon låg på sjukhuset för att föda när hon på TV såg ministern säga att Kosovoalbaner är mer benägna till kriminellt beteende än andra.

Min väninna berättar hur hemskt det kändes att få höra det och hur hon skämdes över att tillhöra den där »kriminella gruppen«. Hon tror att ministrarnas uttalande har påverkat många människor till att ha en negativ syn på Kosovoalbaner. Framförallt har hon märkt att arbetsgivare har ryggat tillbaka när hon sagt att hon är från Kosovo.

Det finns också de som menar att Sverige och andra västmakter inte ville erkänna att det begicks väldiga kränkningar av den albanska majoriteten under hela 1990-talet. Sverige har skickat tillbaka många Kosovoalbaner som har utsatts för fortsatt förföljelse och en del har till och med dödats efter att ha återvänt hem från Sverige.

En del av dem som avvisades i början av 1990-talet har sedan tagit sig tillbaka en andra gång till Sverige för att söka skydd. **Idag lever ett hundratal Kosovoalbaner under jorden i Sverige, varav många av dem har varit här åtskilliga år. Skulle dessa skickas tillbaka går de en mycket oviss framtid till mötes i Kosovo.**

Christina och hennes familj

»När Christinas familj får veta att hennes blivande man är serb kastar de ut henne«

Jag träffar Christina och hennes familj bara någon dag efter att de har anlånt till Sverige. Hennes familj som bor i Sverige sedan några år tillbaka, har kontaktat Asylgruppen för att få hjälp med släktingarnas asylprocess från början. Det är ovanligt. Christinas resa till Sverige var fruktansvärd. Hon, hennes man och deras lilla barn åkte gömda bakom en massa lådor i en lastbil från Republika Srbska till Sverige. De fick gå ut endast en gång under hela resan. De stannade i en skog under natten någonstans och då fick de gå ut, men annars fick de sitta tysta utan möjlighet att röra sig under hela den långa resan. Rädslan för att de skulle bli upptäckta var enorm. När de väl kom fram var de utmattade och det var svårt för dem att tro att de faktiskt hade klarat den långa resan.

FÖRFÖLJD PÅ GRUND AV FÖRÄLSKELSE I »FEL« MAN

Familjen kommer från Kroatien, som numera anses vara en demokrati. Landet har dock lidit av ett blodigt inbördeskrig mellan de etniska grupperna. Det finns väldiga motsättningar kvar och många av de flyktingar som skulle återvända har inte kunnat få tillbaka sina bostäder. Det är generellt sett alltid stora problem för de återvändande att bli accepterade som medborgare.

Christina har upplevt enorma kränkningar eftersom hon gifte sig med »fel« man. Hon kommer från en katolsk kroatisk familj och hade inte så stora problem under kriget. Christina har skaffat sig hög utbildning i ekonomi och skulle egentligen inte ha haft några problem – om hon inte hade förälskat sig i Miroslav, serb och deltagare i kriget på den serbiska sidan.

När Christinas familj får veta att hennes blivande man är serb kastar

de ut henne. Hon får flytta in hos en väninna som ställer upp. Familjen trakasserar henne och säger att Miroslav är en förrädare och att hon inte kan leva med honom. Innan det blev känt att Christinas man var serb hade hon ett bra arbete. När deras relation blev känd blev hon avskedad och hon kunde omöjligen få ett nytt jobb.

När Christina sedan dessutom blir gravid blir hoten ännu värre. Hennes pappa söker upp paret beväpnad med pistol för att mörda den »förrädare« som har stulit hans dotter. Flera av Christinas farbröder är med och tillsammans misshandlar de Christina. Miroslav lyckas fly från lägenheten och reser från Kroatien för att söka skydd i Republika Srbska, där hans etniska grupp är i majoritet. Christina som är höggravid fortsätter att leva under jorden i hemstaden. Hon får hjälp av sin väninna, men håller sig gömd för alla övriga. Det dröjer en månad innan hon får veta vad som hänt med Miroslav och hon är väldigt orolig.

Christina berättar med tårar om den hemska tiden på sjukhuset när hon skulle föda. Hon blev kallad förrädare när de fick veta att pappan till barnet var serb. De anställda som tog hand om henne var mycket grymma mot henne och hon fick överhuvudtaget inte se sitt barn de första fyra dagarna. Sköterskorna sa att de skulle ta hennes barn till fosterhem, och Christina var livrädd att de skulle ta barnet från henne. Till slut fick Christina sin flicka och åkte från Kroatien för att försöka leva tillsammans med pappan i Republika Srbska.

* * *

Christina och Miroslav försöker leva tillsammans, men får problem också på den nya hemorten. Christina blir nu allvarligt trakasserad och mycket djupt kränkt. Familjen flyr därför till Banja Luka, en annan del av Republika Srbska i hopp om att det ska bli bättre där. Under tiden försöker Miroslav ta reda på vad som har hänt hans familj: Hans föräldrar blev dödade under kriget, och hans syster flydde till något annat land. De har helt tappat kontakten och Miroslav visste inte var systemen fanns tills han fick veta att hon bodde i Sverige.

När familjen försöker ta sig till Sverige visar det sig vara väldigt svårt att få tag i nödvändiga dokument. Miroslav saknade pass och har inte blivit erkänd som vare sig kroat eller serb efter kriget. Paret får till slut köpa falska dokument som de senare sökte visum till Sverige med. Ansökan avslogs, men hoppet om att komma till Sverige för att få leva i trygghet tillsammans, och för Miroslav att kunna återförenas sin familj, fanns kvar.

I Banja Luka levde de i ett fattigt område där det nästan bara bodde zigenare. Här kunde de – till skillnad från alla andra platser – bo utan att få frågor. Samtidigt är Banja Luka fattigt med mycket bråk och problem, och när de fick möjlighet att ta sig till Sverige via lastbil rädde det ingen tvekan om hur de skulle göra.

* * *

Asylprocessen kom igång bara några dagar efter de anlant till Sverige. De berättade för Migrationsverket om sina hemska minnen och om hur otroligt dåligt hela familjen mår efter dessa erfarenheter. Miroslav har ju varit med i kriget under flera år och han behöver få en trygg plats där han kan lära sig att inte se hot hela tiden.

Familjen har ännu inte fått svar från Migrationsverket. Ett positivt besked skulle innebära att de kan börja ett nytt liv här tillsammans. För Christina handlar det framförallt om deras dotter, som de hoppas inte ska behöva utsättas för så fruktansvärda ting som de själva upplevt. Nu går deras treåriga dotter varje dag i förskolan och familjen har sakta börjat hoppas på att de kan få leva tillsammans utan ständiga hot och trakasserier. Det är en ung familj och de har redan börjat lära sig svenska trots att de bara har bott här några månader. Christinas dröm är att få utbildas till läkare här. De väntar bara på ett beslut från Migrationsverket och sedan kan resten av deras liv börja.

INTRODUKTION TILL DEL TVÅ

»Se människorna« är rubriken på den här skriften. Det är vad det handlar om; Att se människorna. På alla plan och i alla sammanhang i samhället, egentligen.

Det har förvånat mig – och det skrämmer mig – hur snabbt människor som kommer hit för att söka asyl avidentifieras och blir bara »flyktingar«. De hamnar i en flyktingindustri där de inte längre är individer, människor, utan ärendenummer. Hopklumpade under samlingsbegreppet »flyktingarna« eller »de asylsökande« lever de på trista förläggningar i årtal av ovisshet och tröstlös väntan.

Trots att Sverige kallar sig ett rättssamhälle har asylsökande inte rätt att föra sin egen talan inför de myndigheter som ska fatta livsavgörande beslut om deras framtid. Utlänningsnämnden, som är sista instans och dit de allra flesta som fått avslag på sina asylansökningar av Migrationsverket överklagar, träffar inte de asylsökande. Personalen läser akterna men ser inte människorna. Det är lättare att avslå ansökningar när man slipper konfronteras med dem beslutet gäller.

»Se människorna« är en uppmaning till oss alla. Inte minst till Migrationsverket och Utlänningsnämnden

MERIT WAGER

Ett flyktingöde

Efter kärnkraftshaverierna vid Barsebäck och Ringhals var ödeläggelsen och förstörelsen i hela landet stor. Ingen visste längre var eller om man kunde känna sig säker någonstans, folk hade fullständigt tappat förtroendet för myndigheter och regeringen, vars utsända lägesrapporter ständigt varierade och ofta gick stick i stäv med sig själva.

I många områden hade ett slags laglöst tillstånd uppkommit: stölder och rån, misshandel och bråk var vardagsmat och någon att vända sig till för att få hjälp fanns inte. Samhällstrukturen höll på att upplösas helt och därmed även normer och moraluppfattningar som tidigare varit gängse och bildat ett sammanhållande kitt som gjort att människorna kunnat fungera tillsammans.

Skolorna fungerade inte längre, de hade blivit tillhåll för hemlösa och kriminella som helt sonika ockuperat dem. Infrastrukturen i form av tåg och bussar och – i Stockholm – tunnelbanan, kunde endast sporadiskt upprätthållas, bilister köade i timmar, ibland dagar för att få köpa ransonerad bensin på någon av de fungerande mackarna. Priserna på alla varor nådde allt mer svindlande höjder och när sommaren nalkades sitt slut och bär och svamp inte längre fanns att plocka i de (radioaktiva) skogarna började hunger och ren svält plåga människorna.

Beväpnade gäng slog sönder sådant som misshagade dem. De rånade och stal för att på de svagares och icke våldsammars bekostnad livnära sig och själva överleva. Myndigheternas fåfänga försök att få bukt med laglösheten och våldet var inte tillräckliga och snart gällde inga gamla spelregler och lagar alls, landet befann sig i totalt kaos.

Drygt 300 000 finländare hade flytt till sitt gamla hemland, Finland. Med sig hade de också tagit en hel del svenskar, men efter att på kort tid ha tvingats ta emot nästan en halv miljon människor satte Finlands regering stopp och stängde gränserna. Norge och Danmark, som närliggande grannländer, tog också emot mängder av svenska flyktingar, men inte hel-

ler dessa länder kunde svälja hur många människor som helst och även de stängde sina gränser och införde visumtvång för svenska medborgare. Inom EU hade man under åren tagit emot så många flyktingar från utomeuropeiska länder att det nu inte fanns plats för mer än en rännil av de svenskar som flydde katastrofen och våldet i sitt eget land. Otaliga var de stackare som, med sina sista pengar, köpt och mutat sig till platser på bussar, tåg och flyg ut ur Sverige med destinationer som Holland, Tyskland, Frankrike, England et cetera, och som skickades tillbaka direkt efter ankomsten. Som inte ens släpptes in för att få sin ansökan om fristad prövad.

Utfattiga, trötta, ofta sjuka tvingades de resa tillbaka till ett skövlat land där deras hem kanske stuckits i brand av plundrare, där elektriciteten var ransonerad till några timmar per dag, där värme saknades i husen inför den stundande vintern. Där barnen inte kunde få skolundervisning annat än provisoriskt och på mycket osäkra grunder: finns skolan kvar i morgon eller har den ockuperats? Vad händer om våldsmän kommer dit under lektionstid, hur många barn och vuxna stryker med när beväpnade människor som tappat alla spärrar skjuter och hugger vilt omkring sig?

Det var nu som allt fler svenskar började fundera på att försöka bege sig längre bort, till något land som de trodde var »säkert«, utanför Europa. Visserligen var det naturligtvis så, att man helst inte ville lämna sitt land eller sitt närområde, men nöden har ingen lag. När man fruktar för sitt eget och sina barns liv och inte ser någon möjlighet att skapa en tillvaro i hemlandet, och när grannländerna och andra länder i närheten inte tar emot flyktingar från Sverige, ja då finns bara en sak att göra: att försöka fly till länder längre bort.

* * *

Familjen Johansson bestod av mamma Solveig, 38, pappa Göran, 42 och barnen Anders, 11, Nina, 9 och Elsa, 3. Och hunden Putte, en treårig labrador. De hade levt ett vanligt liv i en förort till Stockholm, bott i radhus, haft nära till skolan och simhallen och föräldrarna hade båda haft ganska vävlönade arbeten. Göran arbetade som neurokirurg på ett stort

sjuhus, Solveig hos Ericsson. Solveig hade jobbat 80 procent för att ha tid med barnen och Göran hade försökt att minimera sin övertid och sin jourtjänstgöring av samma anledning. Anders och Nina trivdes bra i skolan och hade en mängd trevliga fritidsaktiviteter som fotboll, simning och amatörteater. Lilla Elsa var en trygg treåring som gått på daghemmet Syrenen i ett och ett halvt år och som något av de äldre syskonen brukat hämta efter skolan, ofta redan vid 15-tiden. Solveig hade sina biokvällar med restaurangbesök efteråt, tillsammans med några väninnor och Göran spelar schack i en klubb som träffades regelbundet.

Så här hade livet sett ut för den helt vanliga familjen Johansson tills allt ställdes fullständigt på huvudet.

Under den svåra tid av förändringar, av ökande våld och terror, hade familjen ändå försökt att leva så normalt som möjligt. När det inte längre gick att känna sig säkert vad gällde barnen, skickades alla tre till Värmland till farföräldrarna för en tid. Men bristen på mat och andra förnödenheter, bristen på ljus och värme och osäkerheten om vad som skulle hända nästa dag gjorde att inte heller detta arrangemang räckte. Solveig, Göran och Görans föräldrar Sture och Margareta, började planera för en flykt ur det sargade och rättsligt totalt osäkra Sverige.

Flykten blev verklighet en oktoberdag 1996, efter att familjerna lyckats avyttra diverse ägodelar och kunnat skaffa sig biljetter på ett flygplan med destination Tokyo, Japan. Även Japan hade blivit ytterst restriktivt med att ta emot flyktingar och hade infört visumtvång för människor från ett stort antal länder, däribland Sverige. Men familjen Johansson hade hört att man i Japan följde olika konventioner om mänskliga rättigheter och FN:s barnkonvention och kände sig ganska säkra på att där bli väl mottagna. De hade förstätt att det var bäst att inte ha med sig några dokument. De hade fått rådet att göra sig av med sina flygbiljetter så att den japanska gränsmyndigheten inte skulle kunna utläsa att de mellanlandat i Dubai. För i så fall skulle med omedelbar verkan sättas på ett plan tillbaka dit eftersom man då skulle anse att Dubai var »första asylland«. Och det var till Japan familjerna Johansson ville komma, de hade ju hört

så mycket gott om Japan och trodde att de där skulle kunna få en fristad. Efter att endast ha kunnat packa ner och ta med sig det nödvändigaste (max 20 kilo bagage per person), reste Johanssons från Sverige en gråkall oktoberdag 1996. Det mesta av sina pengar hade de satsat på flygbiljetterna, de hade inte mer än cirka 10 000 kronor med sig som reskassa. I luften, mellan Dubai och Tokyo, rev Göran sönder alla biljetter och slängde dem i flygplanstoaletten. »*Borde vi riva passen också och säga att vi är från Norge?*«, funderade Sture. Men de kom överens om att det inte skulle fungera att ljuga om ursprungsland eftersom det lätt skulle kunna avslöjas att de talade svenska, inte norska. Frestelsen var dock stor: norrmän sågs med välvilliga ögon överallt i världen och behövde inte ha visum nästan till något land, medan svenskarna blivit paria överallt och ingen ville ta emot dem.

Efter en mycket lång och jobbig resa, speciellt för barnen, närmade sig planet Tokyo. Barnen som hade sovit ett tag vaknade och var samtidigt både upprymda och spända inför allt det nya, men också ledsna över allt de lämnat bakom sig. Inte minst grät de över sin älskade Putte, labradoren som de tvingats lämna hos vänner därhemma och som de nu inte visste om de någonsin skulle få återse. Men när mångmiljonstaden Tokyos alla ljus blinkade och glittrade nedanför dem glömde de för tillfället allt annat och koncentrerade sig på att titta på ljusen från staden som nu skulle bli deras nya hem och som mamma, pappa, farfar och farmor pratat så fint om.

När planet tagit mark och taxat in på sin plats, steg alla passagerare av och fraktades på långa rullband fram till bagageutlämningen. När alla väskor var hopsamlade begav sig Johanssons mot vad de trodde kunde tänkas vara gränspolisens kontor. De främmande tecknen, de vackra japanska bokstäverna, gjorde dem förvirrade och de kände sig helt främmande. Även människorna såg ju helt annorlunda ut än hemma, det var som att komma till en annan planet. Elsa började gråta, alla nya intryck skrämde henne. De andra barnen var bleka och tysta. De vuxna var också ganska nervösa, men försökte behålla ett skenbart lugn för barnens skull.

Som tur var, märkte de, fanns det texter också på engelska. Både Solveig och Anders behärskade engelska ganska väl, men Sture och Margareta gjorde det inte och de kände sig mycket, mycket små och maktlösa på den främmande platsen, med de främmande människorna, de främmande skyltarna och det främmande språket som surrade omkring dem. Det var först nu som insikten slog dem: att de lämnat sitt land, allt de kände till med och allt de älskat och levt för, bakom sig och att något totalt främmande låg framför dem. Insikten slog Margareta med sådan kraft att hon började snyfta och var tvungen att sätta sig för att inte svimma.

Då kom två vakter, eller gränspoliser som det visade sig senare att de var, fram till den lilla klungan bleka, blonda, blåögda och rejält trötta svenskar som vilset tittade sig omkring. Med neutral röst och neutralt utseende (främmande utseende, de var ju japaner!) pekade de mot en dörr med en skylt över där det stod något med stora bokstäver. På japanska, alltså. Och under det något som Göran trodde var »Customs«, men inte mindes efteråt. Där föstes de i alla fall in, allihop. Och så började en flera timmar lång procedur av blankettifyllande och frågor. Frågor, frågor, frågor. Även barnen utsattes för en kanonad av frågor om namn, adress, varför de kommit till Japan och liknande. Elsa somnade i farfars knä och farfar Sture höll också på att somna av pur utmattning, när den kvinnliga polisen bryskt ryckte honom ur hans halvslummer och överföll honom med frågor. Det var så det kändes: att han blev överfallen. Han tyckte att han och de andra fick svara på samma frågor om och om igen och att det kändes som om de var brottslingar och inte skyddsbehövande asylsökande.

Efter flera timmars förhör ringde polisen efter folk från en av de större flyktingförläggningarna. De kom någon timme senare och hämtade de nu utmattade barnen, deras föräldrar och farföräldrar. Nu fick de också var sitt »konstigt« litet bröd och var sitt glas juice innan de fördes in i en väntande minibuss som skulle köra dem till – ja, vad och vart? Vid det här laget kändes det som om det inte spelade någon roll vart de fördes, det enda de längtade efter nu var att få sova. Att få duscha efter den långa resan och sedan bara lägga sig mellan svala lakan och sova, sova, sova...

Minibussen körde längs stora gator och motorvägar med hård trafik och skyltar med konstiga tecken på. Neonljusen blinkade och blänkte men efterhand blev det lite mörkare och skyltarna blev färre och efter en dryg timmes bilkörning var de framme vid flyktingcentret. Alla tumlade ur den lilla bussen, grabbade tag i sina väskor och gick in i den låga byggnaden där de möttes av en skylt med ett ord de kände igen: »Reception«. Där blev de mottagna av personal som varken var vänlig eller ovänlig bara ointresserad och uttråkad. På japanskengelska förklarade de att alla tillhörigheter skulle lämnas i receptionen för genomgång av centrets personal och skulle återfås följande dag. Ingenting fick tas ut ur väskorna, inte ens tandborstarna. Att det inte var lönt att protestera var tydligt. Men samtliga fick ett litet paket innehållande pyjamas, tandborste och tandkräm, en liten tvål, schampo och tofflor. »*Nästan som på ett hotell*«, tänkte Solveig och gick tillsammans med hela sin familj efter en av kvinnorna som svängde med en nyckelknippa i handen. »*There. You sleep there*«, sa Nyckelpigan och pekade in mot ett ganska litet och mycket spartanskt inrett rum. Väningssängar, ett litet bord och två stolar, en garderob. Inga mattor, inga gardiner men persienner. Och så pekade hon på ett litet mindre rum intill för farföräldrarna. »*Tomorrow morning you have breakfast, then information*«, sa kvinnan med alla nycklarna på sin kantiga japanskengelska och så lämnade hon dem för natten.

De kommande dagarna gick i förhörens tecken. Det var massor av frågor om varför och hur och när och minsta avvikelse från tidigare berättelse eller om familjemedlemmarna uttryckte sig lite olika eller ibland helt tvärt emot varandra, då blev det nya frågerundor och anteckningar och ifrågasättanden. Familjen förstod inte riktigt hur oerhört viktigt det var att allt – allt! – de sa stämde och hängde ihop, att de borde ha berättat precis allt, allt som de trodde eller kunde tro eller inte ens anade var av vikt för deras ansökan om asyl i Japan. Inte förrän långt senare i proceduren gick det upp för dem att svar som de lämnat i början, när de just kommit till landet, inte var de »rätta«, borde ha varit mer genomtänkta, borde ha uttalats klarare och tydligare. Men då var det för sent! När de

insåg detta och ville rätta till, förklara, tydliggöra, blev de betraktade som lögnare och bedragare, som människor som försökt lura sig in i det fina, demokratiska och välordnade Japan.

»Varför berättade du inte det genast?« frågade en kallögd utfrågare från Myndigheten, när Solveig berättade om missfallet hon fick i fjärde månaden, med största sannolikhet orsakat av den hårda spark i magen som en maskerad huligan gett henne när hon vägrat lämna ifrån sig sina smycken till honom. Ja, varför? För att det var för hemskt att minnas, kanske. Jaha. Men skulle Myndigheten nu tro på henne, när hon plötsligt drog fram en sådan uppgift? Nej, det kan ju vara påhittat för att stärka skälen för asyl. »Allt som inte berättats genast kan vi inte ta hänsyn till, det kan vara fabricerat«, sade Myndighetsmänniskorna på sitt främmande språk som var mycket svårt att förstå. Den tolk som Myndigheten skaffat fram åt dem behärskade, trots att hon var »auktoriserad«, definitivt inte svenska tillräckligt väl för att kunna förklara för Johanssons vad Myndigheten ville och därmed knappast heller till fullo förklara för Myndigheten vad Johanssons berättade. Missförstånd på missförstånd hopade sig, men det var alltid DE som hade tolkningsrätten och inte Johanssons, som ju på alla sätt befann sig i ett ständigt underläge.

Efter dagar av utfrågning och förhör följde nu veckor, månader av väntan. De vuxna gick på en baskurs i japanska tre timmar om dagen, barnen gick i en flyktingskola likaså tre timmar om dagen. I de vuxnas språkklasser var deltagarnas bakgrunder så blandade, att undervisningen endast kunde bedrivas på absolut lägsta nivå. Annars kunde inte analfabeterna från Afghanistan och Somalia hänga med. Frustrationen bland läskunniga och mer högutbildade var stor och en grupp bestående av Solveig, Göran, två forskare från Lund, en lärare från Karlstad och en bibliotekarie från Stockholm försökte få Myndigheten att starta två kurser i japanska; en för dem som inte kunde läsa och skriva och en för dem som kunde det. Men det var stört omöjligt för »det har vi inga resurser till«, sa chefen för Myndigheten. »Ja men, kan man inte dela på de klasser som finns nu och göra som vi föreslog?« undrade Göran, »det blir ju bara en obe-

tydlig merkostnad då, medan det ur landets perspektiv ändå blir lönsamt i längden att satsa på att vi som en dag ska ut i arbetslivet och samhället, lär oss språket ordentligt!« Görans ord föll platt till marken och han kände tydligt att nu hade han utmärkt sig som en bråkstake. Inte bra. Inte bra alls med tanke på att hans och familjens ansökan om asyl låg i första instans för avgörande... Så Göran och de andra slutade »bråka« och traggade vidare på den undermåliga och meningslösa undervisningen i japanska. Och månaderna gick...

* * *

I februari 1998, ett år och fyra månader efter att Johanssons kom till Japan och ansökte om asyl, kom beskedet: Avslag på ansökan. I motiveringen som verkade vara av standardtyp, sades att familjens rädsla och det våld de utsatts för inte kunde »grunda rätt till asyl« och därmed inte kunde anses utgöra tillräckliga skäl för att de skulle få stanna. Att deras hem vandaliserats, att Sverige var ett laglöst land där oprovocerat våld drabbade vem som helst när som helst, att haverierna vid kärnkraftsreaktorerna medfört stora radioaktiva strålningsdoser som i sin tur var starkt cancerframkallande – det var inte skäl nog för dem att få uppehållstillstånd i välfärdslandet Japan. Dessutom ville regeringen inte ta emot fler utlänningar som avviker alltför mycket från ursprungsbefolkningen och kan komma att ta jobb från densamma. Myndigheten uttryckte sig tydligt i sitt avslagsbeslut: »Det kan inte anses strida mot humanitetens krav att avslå familjen Johanssons begäran om permanent uppehållstillstånd. Myndigheten har att, i första hand, tillse att regeringens krav på en reglerad invandring efterlevs.«

Solveig, som redan länge mått psykiskt dåligt både av längtan hem till något som inte längre fanns och av oro för framtiden, gled in i en djup depression och fick starka psykofarmaka för att inte gå in i en psykos. Sture och Margareta hade tacklat av påtagligt såväl psykiskt som fysiskt under tiden på flyktningcentret och båda led nu av åldersdiabetes. Sture hade dessutom haft en lindrig hjärtinfarkt. Alla i familjen borde gå till

tandläkare, men sådant bestods inte flyktingar, det enda de kunde få hjälp med var utdragning av tänder. Och akut sjukvård. Men då skulle man vara döende och inte bara ha haft en liten lätt hjärtinfarkt...

Det juridiska ombud som av Myndigheten tilldelats familjen Johansson kontaktades och lovade att, om någon vecka, ta emot dem för diskussion om ett överklagande av Myndighetens beslut. Vid ett överklagande måste allt som redan tidigare sagts, upprepas och eventuellt tydliggöras samt eventuella fakta som tidigare inte kommit fram belysas. Det var nu som Göran tänkte på den gången (som han försökt förtränga), då en av de laglösa våldsmännen, ledaren av ett gäng rånare och mördare som för länge sedan satt polisen ur spel, kom in på sjukhuset där han arbetade. Han berättade för ombudet om hur han under pistolhot tvingats operera en av de »framstående« i det här våldsgänget och hur ledaren sagt att: *»Om du inte klarar honom, om han dör, då kommer jag att skjuta ner varenda patient och läkare på den här avdelningen.«* Ombudet antecknar och säger att: *»Det där borde du ju ha berättat tidigare. Vi får hoppas att Övermyndigheten tror dig nu. Är det något mer som du inte berättat så är det viktigt att du gör det nu.«* Och då mindes Göran en annan händelse som han också velat glömma. Det var hur han tvingats att obducera en hel familj som blivit massakrerad av ett av de gerillaliknande gängen som drog fram och misshandlade, dödade och torterade människor. Det var mamma, pappa och fem barn i åldrarna 2 till 14 år. Samtliga hade fått halsarna avskurna. Barnen hade först fått ögonen utstuckna, innan deras halsar skurits av. Det här hade Göran inte förmått sig att tänka på, han hade förträngt det så starkt att han nu nästan fick en chock när minnet kom tillbaka. Ombudet tecknade ner hans berättelse.

Samtliga familjemedlemmar fick, igen och igen, gå igenom sina traumatiska upplevelser, allt revs upp på nytt. Barnen fick än värre mar-
drömmar när de åter tvingades berätta vad de bevittnat: folk som blivit lemlästade och till och med dödade framför deras ögon. Som exempelvis Ninas älskade klasslärare som fördes in i ett intilliggande rum och där våldtogs och dödades medan barnen hörde på. Och allt annat som de alla

drabbats av, allt kom nu åter upp till ytan.

Ombudet skrev ett överklagande till Övermyndigheten och familjen Johansson mädde allt sämre psykiskt. Margareta och Solveig låg vid flera tillfällen inne på psykiatrisk klinik för att de fått självmordstankar och även hallucinationer och tvångstankar. Barnen fick lugnande medel för att dämpa deras oro och ångest och männen i familjen bröts långsamt ner i sysslolöshet, oro och väntan.

* * *

Varje dag, eller i varje fall nästan varje dag, gick någon ur familjen till postboxen för att se om de fått brev från Övermyndigheten. Dag ut och dag in gick de dit, en tröstlös vandring på åtta minuter dit och åtta minuter tillbaka. Boxen var alltid lika tom, förutom ibland då det låg någon meningslös informationslapp från Centret om någon ny bestämmelse eller nya öppettider eller liknande. Något brev från Övermyndigheten låg där aldrig. Inte förrän i slutet av mars 2000, två år efter det första avslaget och nära tre och ett halvt år efter att de kommit till Japan, kom så det slutliga beslutet: *»Övermyndigheten avslår familjen Johanssons ansökningar om uppehållstillstånd. Verkställighet av avvisningen ska ske till hemlandet inom två veckor från datum för detta beslut.«*

Solveig som nyss skrivits ut från psykkliniken efter en tvåveckorsvis-
telse var starkt medicinerad och hade fått med sig tabletter som hon skulle ta regelbundet för att dämpa sjukdomssymptomen. Men hon stod inte ut med att vara så drogad och slutade ta sina tabletter. När beslutet, avslaget, kom, försökte hon ta sitt liv med hjälp av de sparade tabletterna. När ambulanspersonal hämtade henne fick de slå sig in i det låsta badrummet där hon låg medvetslös på golvet. Barnen var utom sig av skräck och skrek hysteriskt. Anders, som nu var 15 år gammal, rusade ut i köket och hämtade en kniv och försökte sticka den i magen på sig själv. *»Harakiri«*, tänkte han, *»om jag dödar mig själv på det här sättet så kanske min familj får stanna här.«* Men påpasslig ambulanspersonal hann stoppa honom och ringde efter förstärkning från psykkliniken som snabbt kom och hämtade Anders.

»Så här skulle man aldrig behandla landets egna invånare, japanska barn skulle aldrig behöva lida som våra barn. Hur kan myndigheterna och regeringen vara så omänskligt hårda och kalla och strunta i allt vad barnkonvention och vanliga medmänskliga hänsyn vill säga?« Det var de allmänna samtalsämnena på flyktingcentret. *»Varför är vi mindre värda som människor än de? Vad betyder ›humanitära skäl‹ i flyktingsammanhang? Hur många ›tjänliga självmordsförsök‹ måste vi begå för att makthavarna ska anse att det räcker, att de kan bevilja tillstånd att stanna av ›humanitära skäl?«*

* * *

Historien slutar i januari 2001. Efter en ny ansökan till Övermyndigheten har familjen Johansson beviljats permanent uppehållstillstånd i Japan. Sture avled i december 2000 i en massiv hjärtattack, Margareta är svårt sjuk i diabetes och i själen av sorg och saknad efter Sture. Solveig är inte längre samma starka och levnadsglada kvinna som hon var tidigare och hennes och maken Görans äktenskap är på upphällningen efter alla påfrestningar. Barnen är brådmogna och allvarliga och känner sig som tredje klassens varelor i det japanska samhället eftersom de inte haft ro och möjlighet att tillgodogöra sig någon undervisning att tala om under alla år på Centret.

Och vad har då Japan vunnit på det hela? Ingenting. Hade familjen snabbare fått uppehållstillstånd hade inte bara mycket mänskligt lidande kunnat undvikas, då hade man också sluppit en massa utgifter för deras uppehälle och sjukvård. Då hade de vid det här laget kunnat vara produktiva och goda samhällsmedborgare i stället för sjuka och brutna människospillror som samhället nu ska försöka bygga upp.

Det är tur att den här berättelsen är påhittad och att allt det som berättas inte har hänt »på riktigt«! Det är skönt att veta att svenska barn, deras föräldrar och farföräldrar aldrig blir behandlade på det här sättet runt om i världen. Men hur behandlar vi människor som flyr hit? Har vi städat på vår egen bakgård?